

„VALKENHEIDE”

Praatjes

bij

Plaatjes

door

D. NOORDAM

PRAATJES
BIJ
PLAATJES

DOOR

D. NOORDAM
DIRECTEUR VAN VALKENHEIDE

TER INLEIDING.

Wat is Valkenheide?

Waar ligt Valkenheide?

Hoe werkt men te Valkenheide?

Deze en soortgelijke vragen door belangstellenden herhaaldelijk gedaan, zijn oorzaak dat wij dit werkje het licht deden zien. Bij een „Plaatje” komt een „Praatje” en die beide zullen naar wij vertrouwen aan elken belangstellende op bovenstaande, en nog andere vragen, voldoende antwoord geven.

Eén vraag echter zal dan nog niet zijn beantwoord en wel deze: Wie of wat gaf aan Valkenheide het aanzijn? Op deze vraag willen wij daarom hier een beknopt antwoord geven.

In de zitting van de Synode der Nederlandsch Hervormde Kerk van 22 Augustus 1900 werd besloten een Commissie te benoemen, welke de Synode zou hebben „te dienen van advies, omtrent hetgeen zij, met het oog op de Kinderwetten, zoude te doen hebben, ook in het belang der Kerk”.

Deze Commissie vatte haar taak krachtig aan en op haar voorstel werd door de Synode van 1907 besloten tot oprichting van een eigen Opvoedingsgesticht voor Jongens. Den 2den September 1909 werd de „Akte van Stichting” gepasseerd.

„Het Bestuur der Stichting”, zooals van nu voortaan de Commissie van Advies heet, legde in 1910 de hand op een 100 H.A. groot heideveld in de gemeente Maarn. Op 6 Juli 1911 werd hier, door het zoontje van den toenmaligen Secretaris, Ds. P. S. Meerburg, de eerste steen gelegd voor de vele en fraaie gebouwen, welke thans te zamen vormen „het Gesticht”.

Door Hare Majesteit de Koningin-Moeder werd op 4 October 1912 plechtig geopend: „Valkenheide, Opvoedingsgesticht vanwege de Nederlandsch Hervormde Kerk”.

Hiermede mogen wij Plaatjes en Praatjes bij U aanbevelen in de hoop, dat zij voor ons werk mogen wekken een warme belangstelling, welke in bidden en werken zich openbaart.

N.

VALKENHEIDE.

*Tusschen heideveld en dennen,
Ligt een vriend'lijk oord,
Waar w'aan werk en orde wennen,
Door geen zorg gestoord.*

Zoo luidt de aanhef van het lied, dat op 4 October 1912 door frissche jongenskelen werd gezongen bij de plechtige opening van „Valkenheide”, Opvoedingsgesticht vanwege de Nederlandsch Hervormde Kerk.

Er zijn tijden gekomen, waarin het „Door geen zorg gestoord” moeilijk meer over de lippen kon komen, maar van „een vriend'lijk oord” kon met steeds meer recht krachtig worden gewaagd, want dat plekske „tusschen heideveld en dennen” werd in den loop der jaren, door voortgaande cultiveering van den bodem en krachtige ontwikkeling der beplanting steeds aantrekkelijker.

Wanneer Gij aan het kleine stationnetje Maarsbergen zijt uitgestapt en den prachtigen, elf meter breedten, geasphalteerden Provincialen weg, welken de dorpen Woudenberg en Leersum verbindt, zijt gegaan, tot waar Gij aan Uw linkerhand de schoone bosschen van het „Huis Maarsbergen” zich openen ziet, zoodat Gij een blik werpen kunt over de vlakte aan die zijde, dan treffen U zeker de rust en de vriendelijkheid van de roode daken, welke uitsteken boven de jonge zwierige kruinen van linde en acer en eik en iep.

Zijt Gij gekomen met de „electrische”, welke van Utrecht tot Arnhem loopt, en zijt Gij uitgestapt aan Hotel „Donderberg” dan loont het de moeite dien berg aan Uw rechterhand gelegen te bestijgen en van dien top een blik te werpen over de vallei aan Uw voet. Bij een stralenden voorjaarsdag is het, als blik Gij in

spreekjesland : een tinteling van zonnegoud op vriendelijk witte muren, welke worden overhuifd door warm roode dakvlakken en omkranst door fleurig groen. Dat oord, vol landelijke pracht is Valkenheide.

Wanneer Gij verder gaat op den fraaien met dubbele rijen beuken bezetten verkeersweg, dan vindt Gij tusschen kilometerpaal twee en drie een reeks van nette woningen, waarin gelukkige gezinnen van het Personeel der Stichting woonachtig zijn.

Dieper de vlakte in ontmoet Gij in weidschen cirkelboog de eigenlijke „gestichtsgebouwen” : het Hoofdgebouw met ter weerszijden op ongeveer 100 M. afstands de beide groote paviljoens bestemd voor huisvesting der verpleegden. Voor 250 jongens is daar plaats.

Nog verder naar achter, voor den op den weg staanden beschouwer goeddeels verborgen achter het Hoofdgebouw, liggen werkplaatsen en leslokalen.

De velden met golvend graan, gelegen binnen het segment en die buiten den boog van den cirkel, wekken in U het vermoeden, dat de landbouw in Valkenheide niet is vergeten. Die meening is juist, ook al vindt Gij op ons „plaatje” de boerderij niet. De omvang van ons terrein, 100 H.A., was voor den fotograaf een beletsel alle gebouwen op zijn plaat vast te leggen en zoo ontbreekt hier onze boerderij met haar ruime stallen en hooge „bergen” vol gras en graan. Van de 60 H.A. lands, waarop dat „bouwbedrijf” wordt uitgeoefend, vindt Gij echter toch ongeveer de helft hier aangegeven.

Kariger deel nog dan den landbouwer, werd den tuinman toegemeten : noch zijn woning, noch zijn 7 H.A. groote tuin zijn op ons plaatje vastgelegd.

We zullen zooveel in ons vermogen is aan deze misdeelden later recht doen wedervaren. Dat valt een Valkenheide-mensch niet zwaar !

HOOFDGEBOUW.

Hoofdgebouw?

Van waar die naam?

Ontsprong die aan de ligging van dat gebouw?

Of verkreeg het 'dien door zijn vorm'?

Of was het doel, waartoe het gebruikt wordt, oorzaak dier benaming?

Aan de ligging?

Dat is mogelijk, want juist midden op onze terreinen, rijst het „Hoofdgebouw” omhoog, recht vóór den hoofdweg met zijn lindenrij. Ter weerszijden wordt het geflankeerd door de beide groote jongenshuizen, terwijl het van achteren wordt omsloten door een stevigen, doch losjes omgeworpen, gordel, gevormd door de werkplaatsen en leslokalen. De ligging stempelt dit gebouw dus wel waarlijk tot het „Hoofdgebouw”.

En de vorm?

Daar ligt het groote gebouw, met zijn fier naar voren tredend centrum, gesteund door breede vleugels in rustige kracht vóór U. Het forsche, Romaansche boogvenster in den voorgevel verhoogt nog dat rustige en versterkt nog die kracht. De slanke schoorsteen streven kloek opwaarts en het pittoreske torentje wijst met fijnen spits hoog op in de heldere lucht, zóó, dat van bijna elk punt onzer uitgestrekte terreinen, deze immer trouwe wegwijzer naar boven kan worden gezien, om het denken van den beschouwer ongemerkt op te trekken van de lage donkere aarde beneden naar de hoge lichtende luchten daar boven.

Ja, óók door zijn vorm is dit gebouw het „Hoofdgebouw”.

En naar zijn doel?

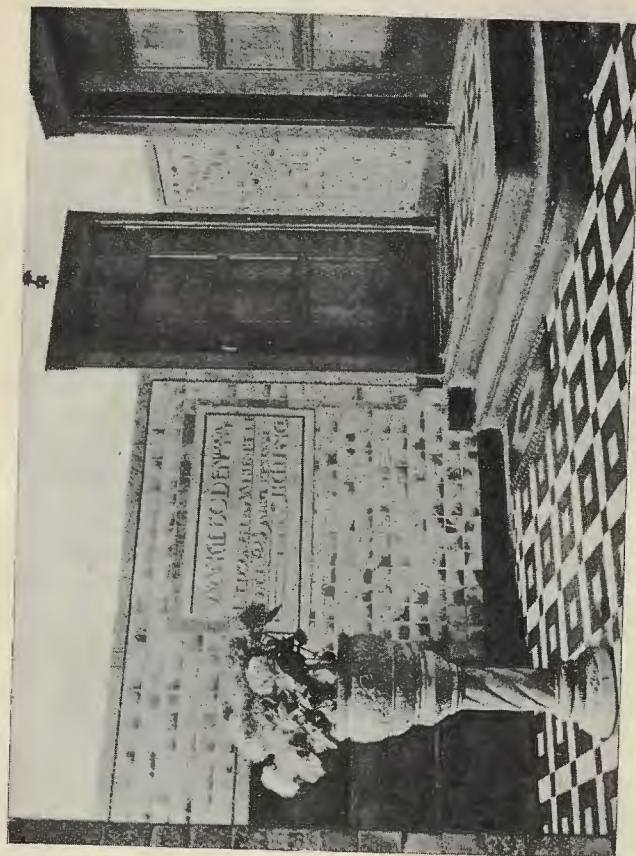
Voeg U eens bij dat groepje jongens, dat daar bezig is, héél eventjes maar, om met een pijpje en praatje den vrijen tijd te verslaan. Vraag die knapen eens: „Jongens, waarom noemen ze dat gebouw, het Hoofdgebouw?” Er zal verwondering lichten in de oogen onzer jongens over zooveel domheid en onnoozelheid, welke tot die vraag U dreef. En als Gij vragend hen blijft aanzien, dan zal tenslotte Willem, die nooit om een antwoord verlegen zit, U zeggen: „Nou, da's toch nogal wies, omdat het 't hoofdgebouw *is*”.

Dat antwoord is véélzeggend, doch het zegt U te weinig en Gij vraagt verder: „Maar wat is er dan in dat gebouw, wat gebeurt daar dan?” en nu komen de tongen los. Willem is weer de eerste met zijn antwoord: „Wel daar is 't beroo van de Directeur” en Piet vult hem aan met: „En de keuke”. „Ja en 't magazijn voor de klompe en de kleere”, vervolgt Jan. „En dan moet je zeker de Kerkzaal vergeten”, bestraft Arie, „da's de grootste zaal van 't heele gesticht”. „O, maar dan kà je 't bad ook wel noeme”, meent Piet. „En de ziekezaal zeker niet?” bitst Willem...

Administratielokalen, magazijnen, kerkzaal, keuken, badlokaal en ziekenzaal.... Is dit gebouw niet het Hoofdgebouw ook naar den aard der gebruiksmogelijkheden, welke het biedt?

Door ligging, vorm en doel werd hier de naam bepaald: Hoofdgebouw!

=====

DE HAL.

De Hal.

Met dezen, wellicht wat weidschen naam noemen wij het vierkant van 5 bij 5 M., dat wij binnentreden, wanneer wij den dorpel van het Hoofdgebouw overschrijdend, het kleine voorportaal zijn doorgegaan.

Laten wij een oogenblik ons neerzetten op de eikenhouten bank aan de linkerhand, opdat wij onze „hal” wat nader beschouwen.

Het zomerzonnetje, dat daar buiten te branden staat, laat zijn door „glas in lood” getemperde stralen vriendelijk spelen over de goud-geplekte tegelbekleding van den wand, zoodat de eerste indruk — en is dit niet steeds een diep ingaande! — er eene is van stille, zonnige blijheid. Een guirlande van groen in die bekleding opgenomen en zwierig zich slingerend van wand tot wand, wedijvert met de kleurige bloeischermen der Hydrangea Hortensia in den standaard geplant, om dien indruk van vriendelijkheid te verhoogen.

Aan dezen eersten indruk huwt zich een tweede, die van stillen ernst, gewekt door de zware eikenhouten deuren, welke in hun stemmig bruin, afgezet met donker coromandel, het denken der wachtenden op de bank, verwarmt en verdiept.

Komt het door ons gemakkelijk „zitje”, of komt het door het huiselijk tikken der klok in passende muurnis geplaatst, of misschien meer door de stille sprake der breede kerkdeuren tegenover ons — en op ons plaatje dus niet zichtbaar — of komt het door dat alles te zamen? doch zeker is, dat een gevoel van rust zich om ons legt.

Maar aan dat rustgevoel paart zich terstond in innigen samenhang de gedachte aan kracht. De zware balk aan de zoldering, de massieve zuil, links op den voorgrond

op onze foto gedeeltelijk zichtbaar, waarop die balk rust,
zij spreken ons van kracht tot dragen en steunen.

* * *

Kracht en Rust en Ernst en Blijheid komen U tegen,
wanneer Gij over onzen dorpel schrijdt.

Verheven symboliek onzer Halle.

Wij willen Uw stemme verstaan.

Om meer dan één reden — Plicht.

Want zoo vraagt het ons werk.

Maar zoo verstonden wij het ook in dagen van zegen,
zoo dachten onze hoofden het uit, zoo stelden onze
handen het daar en over de wording van dit alles leest
Gij in teer relief aan den wand

Aangeboden door het Personeel van Valkenheide bij het 12½ jarig bestaan der Stichting
--

Maar — de klok wijst dertig minuten later dan toen
wij ons op de bank hebben neergezet. Een half uur
vertoefd in de Hal? Dat is voor een welkome gast
waarlijk wat lang!

We moesten naar binnen gaan.

DE DIRECTEURSKAMER.

Willem zegt: „wel daar is 't beroo”.

Wanneer we, door de linkerdeur het Hoofdgebouw binnentredend in „de Hal” ons wenden naar links en een dubbele deur zijn doorgestaan, staan wij in de Directeurskamer, onzen jongens bekend als „'t beroo”.

Wie door die dubbele deur denken ging aan een vertrek vol geheimenissen of een schatkamer vol kostbaarheden bemerkt terstond zijn vergissing. De ruime kamer, met haar van twee zijden overvloedig invallend licht, laat gedachten aan geheimzinnigheden niet toe.

Verborgten schatten? Uw oog speurt in den rechterhoek een zware kluisdeur! Doch voor wie haakt naar goud of zilver loont het de moeite niet, deze kluis binnen te dringen: het ijzeren geldkistje is door stage ledigheid licht!

Het dikke boek, waarin de Directeur aan zijn bureau gezeten, schrijft, bevat wel een lange lijst der fondsen, welke Valkenheide bezit, doch ter beurse verhandelbaar zijn die waarden niet. Het zijn beknopte aantekeningen betreffende het bewerkte menschenmateriaal, welke in dit boek voorkomen. Het „grootboek” van den Directeur bevattend naam, nummer en geschiedenis van elken jongen, welke werd of wordt verpleegd.

Twee honderd namen bevat zulk een boek en het is ons een voorrecht, dat onze hand reeds drie dikke deelen vullen mocht en het vierde thans opengeslagen voor ons ligt. Wat geheimenissen, wat schatten liggen tóch op „'t beroo” nog verborgen....

* * *

„'t Beroo”.

„Je mot op 't beroo komme”... en schrik slaat hem,

die zich misdroeg om het hart, want — 't „beroo"... is de wrekende gerechtigheid.

„Op het beroo komme"... en hoop vervult den koenen kamper, die zoo volhardend zijn fouten bevocht en zoo krachtig zich wierp op zijn vak. „t Beroo?"... misschien wel uitbesteed!"...

„Als het je niet lijkt gaan we maar eens naar het bureau", zegt de ambtenaar en met mokkend gemoed voegt zich de onwillige, want — „t beroo"!...

„Vast gaan 'k na 't beroo", besluit wie verongelijkt zich waant, want „t beroo"!... wijkplaats der verdrukten.

Vriendelijk Vertrek, waar het zoo goed is te werken, wat zijt Gij den braven een steun en den boozen een schrik!

* * *

Het werk in de Directeurskamer?

Zullen we dáárover nog iets gaan zeggen?

We zullen het *niet* doen, want ten eerste: wij wenschen niet het woord voor „een persoonlijk feit" en ten tweede: de Directeur meent zijn taak dan het best te vervullen, wanneer het geheel zóó loopt, dat niemand bespeurt dat hij er is en iedereen terstond het bemerkt als hij er niet is.

Indien Gij, geachte lezer, dus nù niets meer verneemt, dan....

ADMINISTRATIEKAMER.

Administratie ?

En de schrik slaat je zoo'n beetje om het hart, want bij dat woord denkt men aan een legertje ambtenaren, dikke folianten, dichtbeschreven vellen papier, lange cijferreeksen, groot potten inkt, scherpgepunte potlooden....

Wees gerust — in het vertrek van den Administrateur van Valkenheide treft Gij slechts den functionaires zelve, met één grijs geworden dienaar.

Toch valt er in een inrichting als de onze, zelfs al streeft men naar den grootsten eenvoud in zijn administratie, vrij wat te pennen.

Het staat in het „financieel verslag over het boekjaar 1926” zoo sober in zijn eenvoud: „Voeding: f28447,53,” maar hoeveel mudden boonen bruin en wit, hoeveel zakken erwten grauw en groen, hoeveel kilo's zout, hoeveel onsen peper, hoeveel lood kaneel zijn daarvoor besteld, ontvangen, ingeboekt en betaald geworden? En hoeveel kilo's spek — versch, gepekeld of gerookt — zijn daarvoor aangekocht en in „0,6 ons per jongen per dag” weer uitgewogen en afgeschreven?

Het staat er onder „Inkomsten” zoo nuchter: „Subsidie verpleeggelden f39623,12”, maar hoeveel duizend verpleegdagen zijn daarvoor uitgeteld, dagen van f1,— of dagen van f0,85 al naar mate de verpleegde een lange of een korte broek draagt? Hoeveel zit daarin aan: „Bijdrage in de kosten van eerste uitrusting,” hoeveel aan: „Tegemoetkoming in de kosten van uitzet”? Hoeveel dier gelden moet worden verkregen van Diaconieën, van Vereenigingen voor Kinderzorg, van Particulieren of van de Regeering? En zoo het op de laatste moet worden verhaald moet het dan krachtens art. 12 of art. 15 der Wet van 12 Februari 1901 of wellicht volgens

art. 16bis of misschien op grond van art. 373 B.W. en zóó het dit laatste is, is het dan 373^m of wel 373ⁿ of werd die *n* wellicht reeds *o*, zoo ja, wanneer is dat geschied?....

* *

Arme Administrateur.

Donkere wolken drijven menigmaal aan uw ambtelijken hemel. Nevenstaande foto doet daarvan iets vermoeden. Zij werd vervaardigd op den eersten der maand, op welchen dag te Valkenheide steeds prompt de salarissen worden betaald. Die dankbare-menschen-makende-daad is juist verricht. Aan de rechterhand van den Administrateur staat nog het ijzeren geldkistje — open.... en een oolijkerd heeft aan de binnenzijde van het deksel de armoede doen spreken in het opschrift: *ledig*.

En nog dertig dagen duurt de maand!

* *

Rond twee ton bedragen de jaarlijksche uitgaven van Valkenheide. Ruim de helft daarvan kan worden verkregen uit de publieke kassen. Doch de overige „tien-duizenden” moeten dan komen uit de beurzen der vrienden van Valkenheides werk. Dankbaar kan worden getuigd, dat door velen krachtige steun wordt geboden.

Het bordje met zijn hatelijk opschrift is dan ook zeker geen beschuldiging. Toch gaat er een droeve sprake van uit!

=====

DE KEUKEN.

„En de keuke”, zegt Piet.

In ons opvoedingsgesticht heeft men aan de keuken een centrale ligging gegeven en haar een groote plaats ingeruimd. Daar spreekt paedagogisch inzicht en groote menschenkennis uit dezen opzet. Eten en drinken nemen in het leven van den mensch een groote plaats in en in de opvoeding speelt de voeding grooter rol dan menig-een vermoedt.

Onze keuken is ruim. Op de bereiding van groote hoeveelheden is zij wel berekend.

Ons plaatje geeft een tamelijk eenzijdig beeld van het geheel. Slechts het groote fornuis, waarop bak- en braadkunst kunnen hoogtij vieren, valt ons hier in het oog en de andere zijde, waar toch eigenlijk het „groote” werk geschiedt, blijft ons verborgen. Ware dit zoo niet, gij zoudt aan die zijde zien, drie ronde keukenspotten van respectabele afmetingen. De grootste biedt gelegenheid 4 mud aardappelen in een keer gaar te stoomen. In deze „potjes” worden de spijzen voor de verpleegden bereid, op snelle en smakelijke wijze. De stoomverwarming, welke „aanbranden” verhindert en de erwten en aardappelen van alle zijden omspeelt, levert een gerecht dat „ooglijker” van aanzien en beter van smaak is, dan de spijzen, welke in gewone potten of pannen worden bereid.

Geen wonder dat de kok, temidden van zijn helpers, zoo tevreden lachend op het werk neerziet.

* *

De helpers van den kok zijn verpleegden, welke in de inrichting in dit vak worden opgeleid. Er is onder onze jongens altijd veel liefhebberij voor „kok”. Voor

een deel echter zijn de beweegredenen, welke tot die keuze dringen, een beetje verdacht, en is het niet zoo-
zeer het vak als wel de baten, welke dit vak oplevert,
die de keuze bepalen. Immers, ook al krijgen de jongens
te Valkenheide voldoende voedsel en al wordt er voor
gezorgd, dat zij van de „middagpot” „genoeg” kunnen
eten, toch — in de keuken valt er altijd nog wel wat
te genieten, dat voor een niet-keukenpiet onbereikbaar
is. Dat is dan voor onze verpleegden aanleiding om
groote voorliefde voor het koksvak te toonen. Doch
echte vaklust dient wel degelijk aanwezig te zijn, anders
gaat geen Valkenheide-knaap dit paradijs binnen. Wie
suiker in de soep en zout in de koffie mengt, is voor
kok niet geschikt.

* *

Kok.

Wat machtige persoonlijkheid zijt Gij in het leven der
gestichtsjeugd! Teyredenheidszaad is in Uw rechter-
hand; kiemen van kankering kunt Gij dragen in Uw
linker.

Heil der inrichting, welke werd gezegend met een
goeden Kok.

En Valkenheide is een rijk gezegend oord!

=====

BAKKERIJ.

*„Hansjeman wou bakker worden
Maar is bang voor d' oven.”*

Is voor de voeding, dus voor de opvoeding, de keuken in een gesticht van hoog belang, hetzelfde kan ook worden gezegd van de bakkerij. De eerste wint in belangrĳheid doordat zij het hoofdmaal levert, doch de laatste heeft op de eerste voor, dat zij niet één, — doch in een inrichting als Valkenheide, wel viermaal 's daags tot de jongens komt met haar voortbrengselen. Wanneer de bel van „opstaan” 's morgens te zes uur luidt, dan grijpt de rechtgeaarde jongen van de hei naar zijn „mik”, met welke bondige benaming hij een boterham aanspreekt. Nauwliks is de acht-uurbel koud, of onze knapen zitten weer aan hun „mikken”, waaryan er drie op hun bord zijn neergelegd. Heeft het middagklokje vier slagen doen hooren, de Valkenheide-knaap wischet zich het zweet van het voorhoofd en — grijpt zijn „mik”, welke hem op karwei wordt gebracht. En geen avond gaat dalen, waarop Jan, Piet en Klaas zich nog niet eens rustig neerzetten bij de „mikken”, waarvan er hen weer drie zijn toegeteld.

* *

Een mik !

Dat is, waarde lezer, niet zoo'n flenter-vliesje van een boterhammetje, doorschijnend dun, neen, „mikken” zijn sneden, welke stuk voor stuk het volle gewicht van honderd gram, of te wel één ons, halen. Daarvan verorberen onze jongens er dagelijks acht ! En met grage hand grijpen ze dan nog naar een „kap”, welke wat dikker is dan een gewone mik !

Nu is het u niet onbegrijpelijk meer dat gij op ons plaatje den oven van Valkenheide ziet afgebeeld met

twee vuurhaarden en twee ovenmonden boven elkaar. Gezonde en talrijke afnemers als onze bakkerij heeft, maken het werken met een dubbelploeg wel noodzakelijk.

Onze knapen worden met bruin brood gevoed, uitgezonderd des Zondags, als wanneer hun rantsoen voor de helft bestaat uit „witte mikken”. Dat deze met bijzondere appetijt worden verwerkt behoeft eigenlijk geen vermelding. Immers, stadsjongens als onze verpleegden zijn, wordt „bruin” brood als iets minderwaardigs, als een arme-lui's-kostje beschouwd. Intusschen ziet onze verpleegde-bakkersleerling, welke met de bloemzeef in de hand staat, er niet naar uit, dat het Valkenheidebrood niet zoude voldoen aan de hooge eischen van smakelijkheid en verteerbaarheid. Of zouden die „mannen van 't vak” zich voeden met koekjes van het fijnste deeg? Het lachend gezicht van onzen leerling doet vermoeden, dat er vakgeheimen zijn, waar wij buitenstaanders toch niet achter kunnen komen.

Hoe het zij: Valkenheidebaksel is gezond. Als een levende reclame staat de omvangrijke gestalte van onzen bakker daar voor ons. Zoo even bracht zij onzen armen fotograaf tot wanhoop, waar zij in volle breedte voor den oven geposteerd, het gansche front daarvan deed schuilgaan achter een rug van meer dan gewone breedte. Nu toont zij zich in zijaanzicht en dat is reeds indrukwekkend.

Gelukkig Valkenheide. Zelfs de „smalle kant” kan nog gezien worden!

DE KERKZAAL.

„En dan moet je zeker de Kerkzaal vergeten”, bestraft Arie, „da's de grootste zaal van 't heele gesticht”.

Ja, Arie heeft gelijk: het is de grootste zaal van het gesticht. Voor twee honderd personen biedt zij plaats.

Daardoor reeds is het de zaal voor den Valkenheidebewoner. Zoodra er in den gestichtskring iets van beteekenis staat te gebeuren dan is „de Kerkzaal” plaats van samenkomst. In die zaal houden al onze clubs en vereenigingen haar repetitie's, daar geven ze haar uitvoeringen; in haar komen we samen op onze hoogtijden, dáár zijn we vergaderd in dagen van droefheid en rouw.

* * *

Ons plaatje geeft een beeld van die zaal tijdens onze ochtendsamenkomst. Elken morgen te half negen gaan we onder het luiden der bel op ter bijbellezing.

Voor mij is dit uur altijd het meest verantwoordelijke van den geheelen dag. Er gaan voor een gestichts-directeur niet vele oogenblikken voorbij, waarin hij niet telkens, — soms pijnlijk — herinnerd wordt aan de verantwoordelijke taak, welke hij heeft te vervullen, maar toch, te elken morgen staande tegenover mijn jongens en met hen rondom Gods Woord, voelt men het gewicht van den arbeid sterker dan ooit. Immers, al het onderricht, al het leiden en stuwen van ieder onzer arbeiders beoogt het optrekken uit de verzonkenheid en het opvoeren naar hooger van elken jongen, doch wel heilig van ernst wordt dat pogen, als we opzettelijk daartoe saamgekomen, trachten de eeuwige waarden van God en Zijn Heil den jongens nader te brengen.

Hoe staan onze jongens tegenover deze dingen? Voor wie oppervlakkig waarneemt: afwijzend. Als om strijd toch kan men het van hen hooren: „ik geloof niet”.

Wie dieper schouwt, ontdekt een andere, een mildere, geesteshouding. Als alle jeugd, staat ook de verwaarloosde en misdadige open voor het groote en hooge en — mits op de juiste wijze, dus in sobere bewoordingen wellend uit een eerlijk hart, gebracht — óók voor den Allergrootste en het Allerhoogste.

Wat drinken onze jongens in, die verhalen uit onzen Bijbel vol levenswerkelijkheid, vol leiding Gods ook in de levens der menschen.

De jongens houden den adem in, als „die Jakob nog leugent ook tegen zijn vader” en dat hij nu wèg moet van huis... „dat heit ie 'r nou van” en daar rijst veroordeeling van eigen leven in hen op, daar daalt bewustheid van eigen schuld, daar komt rechtvaardiging van straf... En dàn... als de eenzame zwerver, vèr van vader en moeder in het donker van den nacht niet slapen kàn, zoo alléén en zoo geméên gedaan... en daar komt God... en „die verwijt 'm nou niks en die wil 'm nog hellepe óók....”

Het kan in onze groote Kerkzaal, vol jongens, zoo stil, zoo roerend stil zijn... Dan wiekt de Geest Gods om het jongenshart, dan vallen korrelen eeuwigheidszaad in donkere levens...

Já, het *is* waar: „de Kerkzaal is de grootste zaal van 't heele gesticht”!

=====

HET BADHUIS.

Bijstaand plaatje doet ons het badhuis zien, door de jongens kortweg „t bad” genoemd. Dertien cellen, wier wanden opgetrokken van wit geglaazuurde steen, in smetteloos blank staan te blinken, bieden den knapen gelegenheid zich te plaatsen onder een sproeier, welke met fijne straaltjes „warm of koud”, al naar dat „de man op de brug” de kranen opent of afsluit, verkwikkend needaalt over de lichamen onzer knapen.

Een jongen komt wel niet naar Valkenheide „om de baden te gebruiken”, maar dat hij ze vaak meer noodig heeft en dus ook met meer vrucht gebruikt, dan de groote menigte der badgasten, welke in het gunstige jaargetijde onze badplaatsen bezoeken, is wel zeker. Reeds de eerste, meestal succesvolle bewerking, welke de knaap bij zijn komst te Valkenheide ondergaat, is „een bad”. Evenwel wordt dat niet genomen onder den sproeier, doch „in de kuip”, waarbij de borstel naarstig wordt gebruikt en zeep niet wordt gespaard. Dat er van de wateren te Valkenheide louterende kracht uitgaat, wordt door deze eerste indompeling klaar bewezen.

Bijzondere omstandigheden als ziekte e.d. voorbehouden is dat eerste kuipbad bij aankomst, ook het eenige, dat door den verpleegde wordt genoten. Voortaan staat hij slechts „onder de does”.

Elken Zaterdagmorgen zal den bezoeker van Valkenheide opvallen dat telkens groepjes knapen de werkplaatsen verlaten en onder geleide van een ambtenaar gaan naar het hoofdgebouw. Neemt hij nog de moeite zoo'n groepje te tellen, dan bevindt hij, dat het bestaat uit dertien knapen. Dat zijn de lammeren, heengaande om de wol te wasschen.

Door de kleine deur aan den linkervleugel van het Hoofdgebouw treden ze binnen „in 't kleedhokkie”. Langs de wanden van dit vertrek bevinden zich genummerde ruimten „de vakkies”, waarin de binnentredende knaap, schoone onderkleeding, eveneens genummerd, vindt. Met dat pakje „verschooning” onder den arm stapt hij het bad binnen, verdwijnt in een der cellen en na enkele minuten verraaft watergetikkel, zuchten, proesten en blazen, dat de „kuur” is begonnen, die eindigen gaat, wanneer van den controleerenden ambtenaar op de brug, heel uit de hoogte het bevel wordt gegeven: „afspoelen!” Nog wat napoetsen, afwrijven en drogen en onze knaap doet één stap zij- en één stap voorwaarts, waardoor hij juist de plaats kan bereiken, waar hij zijn schoone kleeren heeft neergelegd op het hoekplankje. Deze trekt hij aan en zoo aanstonds treedt een reine Valkenheide-knaap met enkele bezoedelde kledingstukken onder den arm uit „'t bad”, door de middendeur, welke hem voert naar het portaal, waar de Huismeester met de noodige waschzakken gereed staat de gedragen „plunje” te ontvangen.

Indien alles zonder stoornis verloopt treden de jongens vijftien minuten na hun binnenkomen, (3 min. voor ontkleeden, 7 min. „onder de kraan” en 5 min. voor aankleeden), weer naar buiten.

„Indien alles „zonder stoornis verloopt”, doch zie eens ons plaatje. Piet staat diep gebukt om een schoenveter los te wurmen, die in de knoop is geschoten! En waar een ongeluk maar zelden alleen komt, zal zoo aanstonds bij het aankleeden hem nog wel blijken, dat zijn kousen ook weer te klein zijn en hij zal opnieuw zijn spieren spannen, zoo noodig tot zijn kous kraakt, doch dat alles zal oorzaak zijn, dat hij „wat laat” uit „'t bad” komt.

Geen nood — na zoo lekker een bad, gaat hij met rein lichaam, glunderen snoet en blijden moed toch weer aan den slag.

ZIEKENZAAL.

De lichamelijke verzorging onzer jongens vergt in een gesticht als Valkenheide het hebben eener goede ziekenzaal, waar kranke knapen rustig en wel verzorgd neder kunnen liggen.

Niet elke nieuwe verpleegde komt hol-oogig en bleekwangig tot ons, maar toch zijn er vrij vele knapen, welke in hun physichen toestand blijk geven, of te stammen uit zwakke ouders, of te hebben geleefd in bekrompen omstandigheden. Dit doet vermoeden, dat dus de zaal steeds met zieken zal zijn bezet.

Wie dit denken zou, zou zich vergissen. De frissche wind waiend over de heide, borstelt het stadsstof wel uit de haren, de pittige lucht der dennen versterkt wel de zwakke longen, terwijl bruin brood en bruine boonen er ook nog iets toe bijdragen om van het pieterige bleekgezichtje een paar bolle wangen te maken, welke in duidelijke taal verkonden, dat de algemeene gezondheidstoestand onzer jongens uitstekend is, zooals onze dokter bij het algemeene onderzoek, eenmaal in de drie maanden, telkens weer kan constateeren.

Toch — een ziekenzaal is onmisbaar.

Niet voor Kees, die „zoo'n pijn in me hoofd" heeft, want dat is bij beter weer morgen voorbij. Ook niet voor Jan, die met een rol verband om zijn linkerwijsvinger verklaart: „hij zweert zoo, mijnheer". Evenmin voor Jacob, welke met „me been op een stoel" zit, want „zoo dik mijnheer". Zulke patienten, die, al moeten ze zitten, toch tot de loopende zieken worden gerekend komen op ons vriendelijke ziekenzaaltje niet. Wat prettig werk, een voetbalmatch en, als het heel erg is een

„asperintje” zullen deze lijdende schepselen wel van hun kwaal verlossen.

Evenmin worden de bedden der zieken bezet met zeer ernstige of langdurige zieken. In zulke gevallen maken we altijd een dankbaar gebruik van het Diaconessenhuis te Utrecht, waar de verpleging onzer kranken minstens even liefderijk en zeker meer doelmatig geschiedt dan onder ons mannen van de heide.

Waarvoor onze zaal dan wel is bestemd, wanneer ze noch voor de lichte, noch voor de zware zieken wordt gebruikt? We bezigen haar voor de „middelsoort”.

Maak U dus over de drie knapen, welke Gij op de bedden ziet, niet al te ongerust. Die op den voorgrond ziet zoo zonnig van onder de dekens, dat zijn toestand wel geen reden tot bezorgdheid geeft. De tweede, die reeds „op zit” in bed, wekt evenmin ongerustheid. En betreffende den derde, die het diepst ligt weggedoken, kan met zekerheid gezegd, dat de rust, met de medicijnen, mogelijk óók met de bloemen op zijn waschtafel, dermate op hem inwerken, dat hij reeds spoedig als genezen zal worden ontslagen.

Meestal is ons mooie ziekenzaaltje onbezet en de fotograaf heeft gewacht op een „gunstig” oogenblik, waarin er wat leven in de „brouwerij” was, om het beeld onzer „ziekenzaal in de praktijk” voor ons vast te leggen.

We zijn zeer dankbaar, dat we een vriendelijk ziekenzaaltje bezitten, hetwelk weinig wordt gebruikt!

PERSONEELKAMER.

Het werk onder onze jongens behoort niet tot het gemakkelijkste. Wie eenige uren lang in een groep van twintig knapen verkeert als verantwoordelijk leider, hij weet, ook al is de geest onder zijn jongens goed, dat zijn oog niet mag rusten van zien, zijn oor niet kan aflaten van hooren, zijn hoofd en zijn hart in stadig stoeien zich vermeien, waarbij nauwlettend dient gewaakt, dat het evenwicht niet wordt verbroken. Zóó, elke zenuw in rustige trilling, elke vezel in strakke spanning, wordt gewerkt onder onze jeugd.

Ingespannen arbeiden vraagt ontspannende rust. Elk ambtenaar heeft dan ook zijn eigen kamer, waarin hij zich kan terugtrekken, wanneer hij van de onmiddellijke zorg voor zijn jongens gedurende enkele uren is ontheven. Naast die „eigen kamer” is er in ons Hoofdgebouw dan nog een groot, ruim vertrek, als gemeenschappelijke huiskamer van het interne personeel dienstdoende.

Hoe onze jonge menschen daar hun tijd doorbrengen, toont ons plaatje wel klaar. Neergevlid in een „gemakkelijke stoel” wordt uit tijdschrift of boek de geest verrijkt, of door gezelligen kout het gemoed verkwikt, zoodat men straks onder zijn jongens weer zal kunnen dulden, dragen, aanvoelen, raden, leiden, stuwen....

Het gezellig samenzijn, het huiselijk-„onder-ons” wordt voor een niet onbelangrijk deel gekweekt door de „Juffrouw van de Huishouding” zooals ze in haar officieele aanstelling, of te wel „Moeke”, zooals ze in haar huiselijken kring heet. Wanneer zij achter haar koffieblad is gezeten, met al haar „jongens” om zich heen, dan ademt het al een geest van intimiteit, welke in weldadige koestering

het hart omspeelt. Zónder haar, ware de Personeelkamer niet langer de kamer van het Personeel.

* * *

Hebt Gij dus óók vrouwen onder Uw Personeel?

Zeker wel. Hier eene en elders eene en en nog veel meer!

Ons Personeel kan gevoeglijk in twee groepen worden verdeeld en wel de Opvoedend-Ambtenaren, welke bij de jongens zijn, wanneer deze hun vrijen tijd hebben en de Vakleeraren, welke de leiding der knapen hebben gedurende de werkuren. Deze Vakleeraren zijn, behoudens één uitzondering, gehuwd en wonen in de vriendelijke huizen, welke op ons gestichtsterrein zijn gebouwd. In elk dier woningen nu leeft een vrouwelijk ambtenaar, welke in het werk der stichting naarstig bezig is.

De taak dier vrouwelijke ambtenaren, — welke, indien ze in een der bovengenoemde groepen ingedeeld moeten worden, tot de Opvoedend-Ambtenaren dienen te worden gerekend — haar taak omvat het scheppen van een huiselijk, verkwikkende sfeer, waarin de mannelijke Vakleeraar gedurende zijn vrijen tijd kan verkeeren en waar hij nieuwe kracht en frissche opgewektheid kan opdoen voor zijn moeilijke dagtaak. Op deze wijze zijn er een en twintig vrouwen in ons werk betrokken. Haar aanstelling ontvingen ze van God, aan Wien ze rechtstreeks verantwoordelijk zijn voor de vervulling harer taak.

* * *

Ons plaatje en ons praatje mogen U de overtuiging schenken, dat voor het Personeel te Valkenheide behoorlijk wordt gezorgd.

=====

DE LINNENKAMER.

Alleen huismoeders zullen verstaan, wat er voor een inrichting als de onze met haar honderd vijftig „kinderen” en een twintigtal volwassenen te doen valt op de linnenkamer, die in onzen tijd méér juist katoen- en wolkamer zou kunnen heeten, want de linnen lijfdracht is onzen jongens onbekend, maar het grovere katoenen hemd en de dikke wollen kousen — kunstzijde past onzen knapen ook nog niet! — kennen zij des te beter. Wie geen huismoeder is en er toch iets van wil verstaan moet maar eens ons plaatje bekijken, waar een klein deel van „de kleine wasch” ligt uitgestald op de tafels. Wellicht dat een blik op de vele stapeltjes voldoende is om ook den niet-ingewijde te doen verstaan: daar gaat in dit werk héél wat om!

Wie nog twijfelen mocht en zich door de lange rij van kasten aan den rechterwand — hier slechts gedeeltelijk zichtbaar — waarin de „stapels” tot „bergen” liggen opgetast, evenmin overtuigen laat als door de bijna ontelbare „vakjes” aan de linkerzijde, waar der knapen kousen worden geborgen, hij moet op Maandagmorgen, wanneer de wagen van de waschinrichting — Valkenheide wast niet zelve — juist is aangekomen, maar eens zorgen aanwezig te zijn, dan zullen zeker de groote zakken gevuld met de grove stukken en de vele kisten gevuld met de „fijne wasch” hem wel de overtuiging bijbrengen, dat omvang en hoedanigheid van dezen arbeid een kranig bedrijfsleider noodzakelijk maken. Vooral als de „groote wasch”, d.i. die, waarbij ook de blauwe werkbreeken en werkkielen der knapen zijn — éénmaal in de twee weken! — wordt ingedragen, rijst respect voor de kracht van Haar, die dit alles telt en

verstelt, plooit en strookt, in- en uitdeelt. „Linnenjuffrouw” te zijn op Valkenheide is waarlijk niet voor de poes!

Doch onze Juffrouw heeft haar helpers. Neen — het is heusch geen schrijffout! Helpers heeft zij. Mannenkrachten staan haar terzijde bij het herstellen der kleeren, welke in den strijd des levens dreigen onder te gaan. Onze kleermakers weren zich minstens een paar dagen in de week om het gescheurde te helpen hechten en wat zwak werd te sterken.

Nu begrijpt Gij zeker ook de aanwezigheid van dien zittenden man op ons plaatje, welke met een zoo glunder gezicht rondblijkt alsof al die heerlijkheid om hem heen, tot de linnenjuffrouw incluis, zijn persoonlijk eigendom is? Ja..... wat zal ik zeggen..... de kleeren-maker is hij niet!

Vanwaar dan in dit oord van weldoenden arbeid, die glorie-glans over zijn wezen, alsof hij wil zeggen: „al die schatten van schoonheid zijn mijne!” Ach, Gij zult dat verstaan, wanneer ik U zeg: „die man is de Huis-meester.”

Maar geeft dat hem eenig recht op de nijvere naaister, op wie hij steelsgewijs een blik werpt? Maak U niet bezorgd. Eens — maar dat ligt in vër verleden — zwoeren die twee elkander houw en trouw als Man en Vrouw!

En of Hij nu nog huis-meester is en Zij slechts juffrouw van het linnen?

Wie zal het zeggen?

Wij zéker niet!

WERKPLAATSENGEBOUW

WERKPLAATSEN.

Valkenheide was in opzet een landbouwgesticht. Een twintigtal jaren terug, in die dagen, waarin de plannen voor het bouwen onzer inrichting werden ontworpen zat bij de beschermers van het verwaarloosde kind er diep de gedachte in: weg uit de voor dat kind verderfelijke omgeving der groote stad en den verdorven knaap gebracht in de gemoedelijke rust van het platte land, waarin de hartstochten zullen bedaren en verkeerde verlangens zullen worden gezuiverd. „Terug naar de natuur”, voor Rousseau het wonderkruid tegen alle geestelijke infectie, heeft ook in onze dagen nog veel van haar bekoring behouden.

Opleiding in den landbouw had — en heeft — op vakopleiding bovendien vóór, dat zij betrekkelijk goedkoop is, althans véél goedkooper dan ambachtsonderwijs van welken aard ook. Dit is zeker voor de verschillende verenigingen, die menigmaal met geldelijke tekorten te worstelen hebben een gewichtige reden om haar pupillen te plaatsen „in den landbouw.”

In overeenstemming met „de geest van den tijd” en den opzet van het gesticht, waren, toen wij in het voorjaar van 1913 te Valkenheide kwamen, van de zestig verpleegden er ruim veertig werkzaam op het veld.

Bevrediging gaf dit niet. Reeds moest het teleurstelling wekken, dat er geen sprake was van verzachting der ruwige jongensnatuur door bearbeiding van den dorren heidebodem of verzorging van koe of zwijn. Maar het meest ontnufterend was de ontdekking, dat er van de voormalige stadsjongens niet één, maar dan ook niet één! na zijn meerderjarigheid bleef op het land. Nauwlijks — soms nog niet eens — meerderjarig zat de oud-

verpleegde reeds weer in de groote stad. En hulpeloos stond hij daar, want daar was geen akker te ploegen, daar viel geen koe te melken, geen varken te voederen Als met gebonden handen stonden onze jongens op de arbeidsmarkt van het leven.

Krachtig geholpen door de Regeering mocht het Valkenheide gelukken in andere richting te koersen. Het oude werkplaatsengebouw, slechts plaats biedend aan timmerlieden en een aantal schilders werd belangrijk vergroot, zoodat ook meubel-, klee- en schoenmakersafdeelingen daarin opleiding konden ontvangen en een geheel nieuw gebouw, bestemd voor metaalbewerkers werd daarneven gebouwd, straks hopelijk gevolgd door een derde voor de opleiding in typo-grafische vakken.

Welbewust en krachtig werken wij te Valkenheide thans aan de opleiding tot het ambacht en van onze 140 jongens zijn er slechts ongeveer een 30-tal werkzaam in den tuin of op de boerderij.

TIMMERLIEDEN.

*„Wij mannen, die den spijker,
steeds slaan op zijnen kop.”*

Het oudste der ambachten te Valkenheide, wellicht ter wereld, is het timmeren. Van het begin der Stichting werd dit vak beoefend. Dat is te begrijpen.

Ten eerste is het gilde van St. Jozef altijd een voorname vakbond geweest: een timmerman is een net en een kundig vakman, onder de ambachtsslui een man van „standing”.

Ten tweede is het een vak, dat voor een inrichting spoedig productief blijkt te zijn, zoodat de vele leerlingen niet al te kostbaar zijn.

Ten derde is het een vak, dat bij de jongens zeer geliefd is. Misschien is de timmerdoos, welke als speelgoed een pooze het kinderleven heeft gevuld, daaraan niet geheel vreemd, hoe het zij: zeker is, dat steeds 20 %—30 % der jongens bij de vraag: En welk vak zou je graag willen leeren, Jan? ten antwoord geeft: „timmerman, mijnheer”.

En dan wordt Jan.... timmerman?

Zoo zou ik het toch liever nog niet willen zeggen. Beter is: en dan wordt Jan in het timmervak geplaatst. Soms leert hij daar verstaan, dat alle hout geen timmerhout is, doch de mogelijkheid is ook groot, dat de vakleeraar met betrekking tot Jan deze ontdekking doet en dan wordt er, indien mogelijk, voor Jan iets gezocht, dat hem beter past.

Denk niet, dat Jan over die verandering van vak dan tranen stort. In het algemeen is hij voor verandering best te vinden en met vreugde zal hij, bewust van zijn

universeelen aanleg, twaalf ambachten doorloopen en met gelatenheid de bijbehorende dertien ongelukken dragen. Echte vaklust en goeden aanleg zijn bij onze knapen, wanneer zij het gestichtsterrein betreden, schaars te vinden.

Hier openbaart zich echter de heilzame vrucht van de vaste hand, welke leidt. Na een jaar zal bij de meeste jongens er echte lust aanwezig zijn tot hun vak en zelden zal dan meer een poging gewaagd worden in den trant van: „Mijnheer, mag ik een ander vak, want ik heb me vergist”.

Ons plaatje geeft ons één der timmerwerkplaatsen te zien, doch daarnaast is nog een tweede. Wel een bewijs, dat het een „veelgevraagd” vak is. Vroeger hadden we zelfs drie leeraren, doch om meer dan één reden hebben we ons in dit vak wat beperkt.

Met het oog op de toekomst onzer jongens is dit ook wel gewenscht. Sedert de huizen zoo ongeveer pasklaar van de fabriek komen is er voor vele timmerlieden moeilijk een boterham te verdienen. De statistiek der werkeloosheid geeft voor dit vak de laatste jaren geen rooskleurige cijfers.

Doch daarvoor tobben onze jongens nog niet. Zie ze maar volijverig bezig met zaag, schaaf, beitel of hamer. Beleefdheid vordert, dat ze, terwijl Gij bij hen staat, U aandacht schenken, doch zoodra Uw oog niet meer op hen rust, zullen ze weer slaan, steken en zagen....

KLEERMAKERIJ.

De kleeren maken den man.

Dat durven wij wel onderschrijven, want menigmaal ervaren wij deze waarheid, wanneer er een jongen uit de stadssteeg zijn oude plunje heeft afgelegd en het frissche gestichtspak heeft aangetrokken, dan is hij een ander mensch geworden. Eenzelfde getuigenis kan later gegeven als hij vertrekken gaat: in zijn gestichtspak was hij nog een jongen net als de anderen, maar nu in een „jofel kloffie” is hij eensklaps een man geworden.

Dus: de kleeren maken — ook hier — den man!

Maar we treden thans op een gebied, waarvan gezegd kan worden: hier maakt de man de kleeren! of, zooals het aan den wand geschreven staat: „hier stikt men... met de naald”.

Met de naald!

Dat doet denken aan een zenuwachtig piekerig prikken, rood-ontstoken oogen, brandend blikken op donkere stoffen, kromgebogen ruggen, moede hangend over met haast verrichten arbeid, bleeke, holle wangen, waarop ontbering staat geschreven... Doch wie zoo onze kleermakers zich denkt, vergist zich wel heel erg.

Reeds bij het binnentreden voelt de bezoeker zich aangenaam verrast bij den aanblik der gezellige kamer, waarin onze jongens werken. Het is een vroolijk vertrek met houtbetimmering in lichten tint, waarover het van buiten mild invallend zonnelicht lustig spelemt. In zulk een verblijf moet het zoet zijn te werken.

Iets als arbeidsvreugde leest gij ook op het gezicht onzer makkers. Rustig reppen der vingers bij het prik-prik-der naald; vaste kalmte bij het bezig beweeg van hand, oog en voet. Het is alsof allen doordrongen zijn van de waarheid, welke daar te lezen staat:

Hier werkt men met de maat
 En wordt de maat genomen;
 Hier is de beste maat,
 Die maatloos ver wil komen.

* * *

Het komt onzen Leeraar Van der Vegt wel van pas, dat zijn jongens met zooveel ijver zich weren, want er wordt van zijn afdeeling vrij veel gevergd: verstelwerk voor de beginnelingen, werkkieel en manchester broek voor de „tweede klassers” en een „maatschappij-pak” door de werkers voor het „Diploma”.

Lustig snort de machine, gedreven door het regelmatig voortbeweeg van den jongen kleermaker, die zijn kennersoog liefdevol laat gaan over het „fijne pakkie”, waaraan hij arbeidt. Broek bood luttel zorgen, vest gaf meerdere moeite, doch het zwaarst van alles valt de jas, die de uiterste inspanning vergt van al zijn kennen en kunnen. En toch... zij moet klaar naar den eisch van het vak, want „maakt” hij jas, broek en vest... dan lokt de vrijheid daarbuiten niet langer tevergeefs, dan mag hij gaan op haar wenk, want dan heeft het uur der verlossing voor hem geslagen....

Evenwel, de levenswijsheid aan den wand zal hem uit zijn vak berusting leeren. Dáár toch staat, óók voor hém, geschreven:

Hier snijdt de scherpe schaar
 De stof, met stalen kaken;
 Zoo dient des snijdenspijn,
 Om 't dragelijk te maken.

=====

SMEDEN-BANKWERKERS.

Wanneer er een „nieuwe neut” is gekomen en hij zit zoo'n beetje boomend, al kennis-makend op het bureau, dan komt ook de vraag tot hem: „En wat voor vak zou je nu willen leeren, Piet?” De kans is dan heel groot — zij staat als één tot drie — dat Piet terecht komt in de smidse, want....

Piet wil „monteur” worden en dan is bankwerker zijn voorland.

Of Piet wil — die kans is zêér groot — chauffeur worden en dan is in onze inrichting, waar we geen opleiding tot automobilist kennen — en omdat het voor onze jongens een gevaarlijk beroep is, nog wel in langen tijd niet zullen kennen ook — Piet aangewezen op bankwerken.

Mogelijk — de kans is niet klein! — was Piet „fiet-senmaker, mijnheer”. En hij wil later „een zaak voor m'eige”. Welnu, dan zal Piet — het grootste deel van een fiets bestaat toch nog altijd uit ijzer — hij zal dan hier het metaal leeren bewerken.

„Machine-bankwerker, mijnheer”, is het antwoord van Piet op de vraag: „Wat zou je wel willen worden, Piet?” Hij mag dan naar Hollandschen trant vollen nadruk leggen op het eerste deel van dat woord, omdat de machine hem meer trekt dan de bank, om van werken maar niet te spreken, het kan weer niet anders of Piet komt aan de schroef te staan.

„Electriesjain”, moest het wezen. Welnu de voorbereiding daartoe ligt in de bankwerkerij.

Het fijne bekoort en „Instrumentmaker, mijnheer” is het vurig verlangen. De plaats is gereed aan bank no. vier en schroef no. zes.

Zoo is „de smederij” het voorportaal tot velerlei heiligdommen. Begrijpelijk dus dat een groot deel onzer jongens plaats krijgt in deze werkplaats. Eén werkplaats bleek zelfs te weinig om te kunnen voldoen aan de vraag: een tweede daarneven, ingericht tot hetzelfde doel werd in gebruik genomen. Thans zijn beide geheel bezet en reeds heb ik voor den nieuw aangekomen knaap al onze „vakken en bedrijven” met deszelfs heerlijkheden uitgestald voor ik er toe kom, zachtjes te zeggen: „en dan hebben we nog een bankwerkerij, Piet.”

Heeft Piet juist daarop gewacht?

Wie zal het zeggen, maar met levendigheid komt het weer: „ja, mijnheer mesjiene bankwerker.”

Dan gaat Piet heen om ras te ervaren dat ijzer hard is en koud. De liefde tot-dit vak moet echt zijn òf ras wil het niet meer.

Doch voor krachtige knapen, pittig en pienter, biedt dit vak vele kansen tot slagen. Zoowel te land als te water, als in de lucht rijden en drijven en zweven mannen, die in de smidse op onze heide leerden, dat men het ijzer moest smeden als het heet was.

* * *

De glundere gezichten op ons plaatje doen wel zien, dat met opgewektheid gearbeid wordt.

Dat is één der factoren voor het welslagen in de toekomst.

=====

SCHOENMAKER.

„Hier zet men U een hak”.

Als kind heb ik steeds geleefd bij de gedachte, dat het voornaamste werk van een schoenmaker was, dat hij bij zijn leest bleef. Dat gaf het schoenmakerswerk voor mij iets eentonigs en dors en ik wil wel bekennen, dat dit vak, mij een vak leek voor menschen, die tot iets anders ongeschikt waren. Zóó, zocht ik het ook voor ons gesticht. Een vak voor de geestelijk armen en lichamelijk gebrekkigen.

Wat was het ontwaken uit dien boozen droom heerlijk. Het is de verdienste van onzen Leeraar in dit vak, dat hij het werk op hoog plan wist te brengen en te houden. „Baas” Kroes, zooals onze jongens hem noemen, wist in zijn werk naar voren te brengen de krachtige klop van den hamer, meer dan de taaheid van het leer; hij doet U meer denken aan den zwierig schuierenden borstel, dan aan den nijdig priemenden els; hij laat meer zien van de blanke, vlokkige hennep, dan van de zwarte klevende pek; in één woord: hij brengt de mooie kanten van zijn werk zóó in het licht, dat zijn jongens met warmte werken in een vak, dat de liefde van hun hart wist te winnen en waarop ze trotsch durven zijn als op iets reins en iets edels.

Dat vak zou dor zijn? En eentonig de beoefening?

Zie eens de lade met gereedschap, welke elke knaap U wil ontsluiten! Gij vindt daar van den els — wat zeg ik van *den* els, alsof er maar één priem-werktuig ware en elke jongen niet, al naar het werk vraagt, gebruik maakt van zijn schop-els of Duitsche-els of stik-els of kant-els! — gij vindt daar tusschen els en polair-

ijzer en likstok een bonte verscheidenheid van gereedschappen, welke waarlijk niet tot versierselen in zijn lade zijn gelegd, maar telkens worden gegrepen, gebruikt en verwisseld voor weer een ander...

Zie eens op de werktafel der jongens. Eén aaneengeschakelde rij van bakjes gevuld met pennen en spijkers van velerlei vorm en onderscheiden substantie.

Zie eens langs den wand achter de ruggen der werkers, die schappen vol leesten van allerlei soort.

Zie eens die machines... om te stikken, te pletten, te pennen, te poetsen....

Neen, het vak van deze lederbewerker is een vak van bruisend bewegen en bonte verscheidenheid.

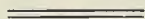
Voor ons gesticht een vak van veel voordeel.

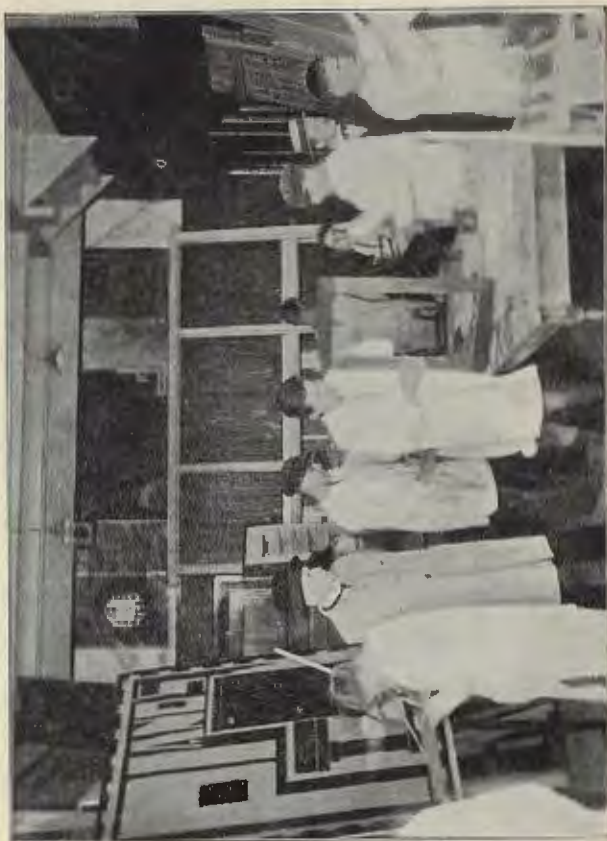
Hier wordt het gescheurde gehecht, het doorboorde geheeld, het versletene hersteld: Jan de Lapper maakt van oud: nieuw!

Nieuw?

Ja, ook dat! Onze jongens krijgen de knepen van hun vak zóó te pakken, dat zij U desverlangd een schoen maken naar Uw voet, goed sluitend, sierlijk en sterk....

Het schoenmakersvak is een mooi vak. Het biedt brood aan de kleinen van kracht; het schenkt gelegenheid tot ontplooiing van het rijkste talent.

SCHILDERS.

„Wij zijn de mannen van de kleur in 't leven”.

We kunnen ze wel gebruiken, die menschen, welke tot hun levenstaak kozen, over het verwelkte nieuwen gloed te werpen, het oneffene glad te maken, het be-laagde te beschermen, het kommerlijk kale te overkleeden met glanzend gewaad. Noem ze geen bedriegers, omdat ze de dingen zoo heel anders doen schijnen dan ze zijn, doch noem ze mannen met harten van goud, die door den arbeid hunner handen vermooiden glans uitdragen, om daarmee te bedekken, wat schamel is en zwak.

„In lange witte kleederen” gekleed, gaan ze daar heen en al is een kwast hun kameraad, zij blijven toch menschen met ernstig plichtsgevoel, die de sporen van verfrisschenden en kleurenden arbeid achterlaten, waar hun hulp werd begeerd.

Zie ze slechts bezig op ons plaatje. Zijn ze niet allen druk, alsof vandaag nog klaar moet komen, waaraan ze zoo net zijn begonnen.

* *

Wel noodig dat hun handen zich reppen, want een inrichting als Valkenheide met zijn groote-gebouwen complexen, waarvan alle huizen in brandend zomerzonnetje staan en waarvan alle kamers door groote gezinnen zijn bewoond geeft verbijsterend veel schilderswerk.

Gelukkig dat het vak bij de jongens nogal geliefd is en de „schildersafdeeling” altijd behoorlijk is bezet.

Wat mag het zijn dat hen trekt tot dit vak van lijn en kleur?

Misschien die lange witte jas?

Neen, deze zeker niet, want ge moest het eens weten

wat vermaan, berisping, soms straf, noodig is om het jongste knechtje te leeren altijd „zijn kiel” te dragen.

En dan een *witte* kiel?

Ja, vroeg in den Maandagmorgen! Maar zoek diezelfde blankheid eens op den Zaterdag. Tevergeefs! Ge waant de jongens gekleed in den veelervigen rok van Jacobs ontactische liefde en een vlekkenzee van rood en blauw, van geel en zwart, van groen en paars, doet U zien dat Ge met een „eerste klas” klodderaar te doen hebt.

Eerste klas? Ja, want zijn ze een tweede jaar bij 't vak, dan weten ze het reeds, dat een goed schilder een net mensch is, die met vaste hand de verf slechts brengen mag op de plaats, waar ze behoort en die angstvallig heeft te waken, dat geen droppel valt, buiten de grenzen van zijn arbeidsveld.

Dat arbeidsveld kan ruim en breed zijn bij schutting of schuur, doch eng ook begrensd bij raamroe of letterschrift. De zwierige zwaai is onzen schilders dan ook eigen als de fijnste lijn.....

MEUBELMAKEN.

Wat is wel het mooiste vak, dat op Valkenheide geleerd wordt?

Wanneer men dit vraagt aan een jongen, welke met lust zijn werk doet, dan noemt hij U zijn eigen vak. Zoo zal een rechtgeaard schoenmaker het schoenmaken prijzen, een vurig ridder van de naald roemt het kleermaken, een pootig vuurwerker looft het smeden.... Een objectief antwoord ontvangt Gij op Uw vragen dus niet. Doch zeker is: één van de mooiste vakken te Valkenheide beoefend is het meubelmakersvak.

Mooi is het vak van zijn gave werkbank en fijn gereedschap tot zijn schuurpapier en lijmpot toe. Dat alles spreekt van fijne beschaving en strakke voornaamheid in lijn en vlak.

Mooi is het vak ook in de voortbrengselen van den arbeid. Wat deftig in haar verschijning is de eikenhouten boekenkast, wat voorname hoogheid straalt uit den warmen gloed van het mahoniehouten tafelblad.

Mooi is het vak, óók in de vele gelegenheden, welke het den beoefenaar biedt tot de rijkste krachtsontplooiing. Zoowel de vaardige hand van den nijveren werker als de denkende geest van het scheppend genie ziet zich hier voor elders niet te speuren mogelijkheden geplaatst.

Mooi is het vak, ook in de bestaansmogelijkheden, welke het zijn dienaren opent. Of zeggen we hier te veel?

Onze tijd van weelderig leven in velerlei opzicht schijnt den schrijnwerker gunstig. Maar hier is véél schijn. De groote massa stelt zich tevreden met het massaproduct der „goedkoope” fabrieken en keert het kostbare handwerk verachtelijk den rug.

* * *

Mooi en moeilijk gaan samen in het leven. Ook dus in dit mooie vak, dat met recht een moeilijk vak mag heeten.

Moeilijk is dit vak in de hoge eischen, welke het stelt aan de afwerking van het meubel. Elke lijn moet hier lijn toonen; elk vlak heeft hier vlak te zijn. Geen stunteligen stakker, slechts degelijk vakman vindt hier toekomst.

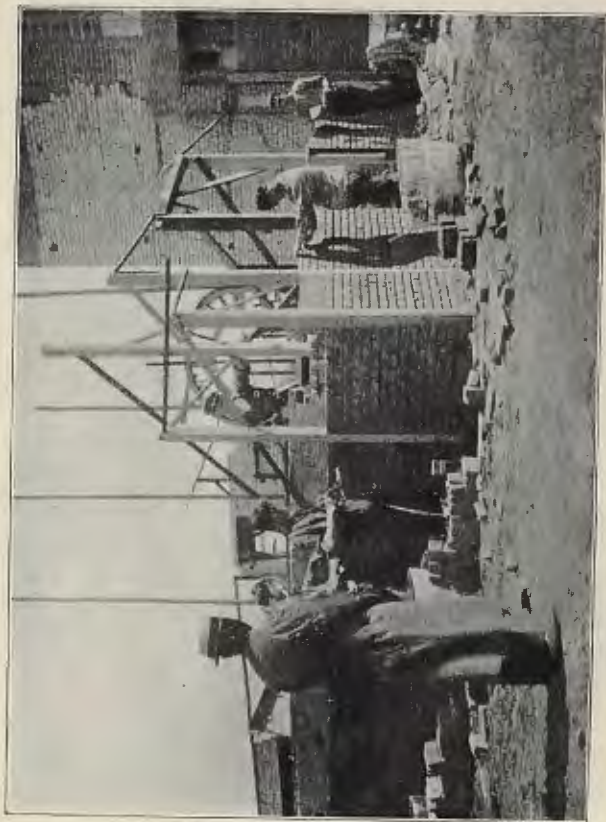
Moeilijk is het vak ook in de grondstof, welke verwerkt wordt. Wat is harder van substantie, moeilijker in zijn „beschaving” dan eikenhout? Wat is warriger in zijn weerstand dan het blozende mahonie? Wat is teerder in zijn vlammen dan het donker coromandel?

* *

Mooi, maar moeilijk! Is er een beter school denkbaar om menschen te vormen? Dit vak is mooi om den beschavenden invloed, welke het afstraalt op den moeilijk opvoedbaren jongen.

Met vreugde ruimden we het drie jaren geleden een plaats in op de lijst onzer vakken en we hebben daarvan nog nimmer berouw gehad.

De besten — in den zin van de bekwaamsten — onzer jongens vinden hier gaarne plaats.

METSELAARS.

„Wij stoere steenen-menschen.”

Er is onder de vakken te Valkenheide beoefend geen vak, dat zoo zichtbare resultaten oplevert als het metselvak. De „vorderingen” zijn op een bouwwerk dagelijks waarneembaar.

Voor den buitenstaander geeft dit aan het vak ongemeene bekoring en wij weten het van ons zelven, dat er gaarne een oogenblikje wordt uitgewonnen om nog „even naar den bouw” te gaan kijken.

Dat zulk een vak voor een jongen veel aantrekkelijks heeft is begrijpelijk. Een jongen toch wil resultaat zien van zijn arbeiden en menigmaal leidt het uitblijven van zichtbaren vooruitgang tot ontmoediging. En ontmoediging is bij onze knapen het voorportaal van zedelijk zinken!

Het metselvak is reeds om die reden aanbevelenswaard voor onze jongens. Pakken zij flink aan dan kunnen zij met voldoening constateeren, dat zij vandaag „hooger staan” dan gisteren en morgen zullen zij ervaren te zijn gestegen boven hun standplaats van heden. Daar zitten opvoedende factoren van machtige kracht in zulk een bedrijf!

Niet uitsluitend om die reden is dit vak voor onze jongens verkieslijk. Oók hierom, dat er van al de bouwvakken juist hier nog steeds behoefte is aan geschoolde krachten, welke van loonenden arbeid zeker zijn. Een goed metselaar vindt arbeid en die arbeid wordt goed betaald.

Als alle bouwvakken heeft het tegen, dat het seizoenarbeid geeft en in het ongunstige jaargetijde zijn beoefenaars „op de keien” zet. Juist voor onze knapen, die

vóór alles regel noodig hebben in hun leven, is een tijd van langdurig leegloopen, zeer gevaarlijk.

Doch onze steenenvleiers denken niet aan werkeloosheid. Zie ze slechts bezig aan den pas begonnen bouw van een werkplaats voor electriciens. En het oog van den Meester gaat spiedend over aller doen en laten.

* *

Voor onze inrichting is het metselvak van groot belang. Een groeiend lichaam heeft voortdurend behoefte aan ruimer of meerder werkplaatsen, leslokalen, ambtenaarswoningen En die alle worden verkregen door de vlijtige handen onzer jongens, die hier met elkander en vòòr elkander werken.

LANDLEVEN.

*Hoe genoegelijk rolt het leven,
Des gerusten landmans heen,
Die zijn zalig lot.....*

De zaligheden van het leven op het land, zitten er bij vele stadsbewoners diep in en bij onze Kinderbeschermers eveneens in dien zin, dat ze voor hunne pupillen van een leven op het land veel goeds verwachten.

Valkenheide was, in overeenstemming met die gedachte, in opzet voornamelijk landbouwgesticht, met daarneven een paar werkplaatsen. De ervaring was weinig moed-gevend. Reeds het simpele feit, dat de verpleegden stads-jongens zijn en stadsmenschen *blijven* drong er toe, van de opleiding in den landbouw niet te veel verwachting te hebben voor het overgrootste deel der pupillen.

Toch — we zouden onze boerderij niet gaarne missen. Nog altijd wenscht 8 à 10% onzer jongens „boer” te worden. Nog altijd zijn er onder de verpleegden, welke door hun geestelijke structuur ongeschikt zijn voor opleiding tot een *ambacht*. Zij vinden in het *bedrijf* van onzen boer nuttige bezigheid.

* * *

Dat bedrijf mag er zijn.

De boerderij mag een „kapitale” heeten, zooal niet door haar opbrengst, dan toch zeker door haar omvang. Een zestigtal „bunders” bouw- en weiland vormen de *landerijen*, een ruime stalling voor vijftig koeien, een achttal paarden en een honderdtal varkens vormen, met de lieve behuizinge voor den boer en zijn gezin, de *gebouwen* van dit mooi complex.

Want mooi blijft het bedrijf van den boer toch in velerlei opzicht.

Vooreerst — al mag men in materiëlen zin de waarde van een landbouwbedrijf op het zand niet al te hoog aanslaan — de boerderij voorziet onze gansche gestichtsbevolking het geheele jaar door van „versche melk” „zóó uit de koe”.

Dàn — en schat dit voor een 150-tal knapen in volle rijping tot man niet gering! — àlle aardappelen door Valkenheide verorberd groeiden op onze akkers.

Reeds om die reden zou onze boerderij niet best gemist kunnen worden, want zij voorziet inderdaad in een „bestaande behoefte”.

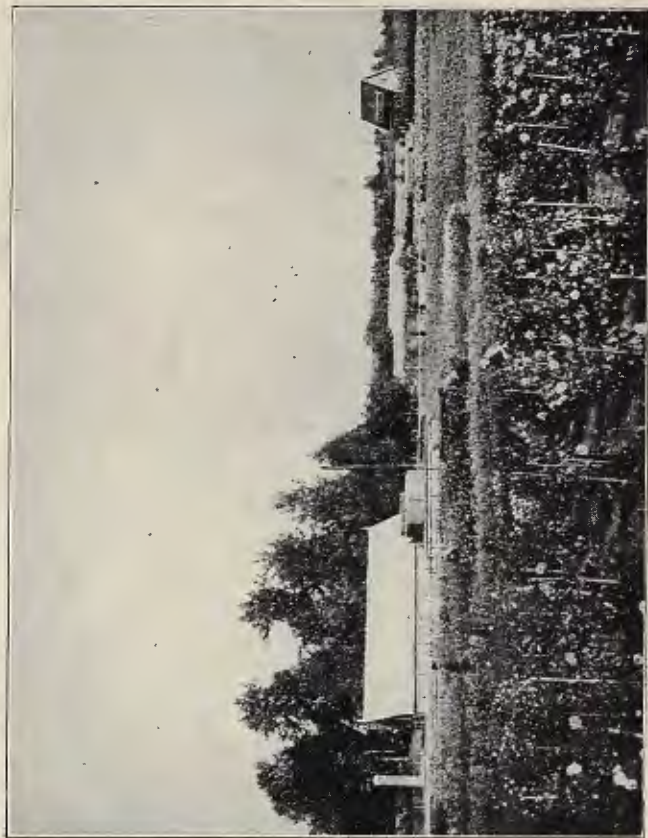
Maar mooi ook in ideëelen zin is ons landbouwbedrijf.

„Als de boer zijn hijgend' ossen
(Poot, ruim van hart, permitteert
ons wel drie paarden!)

't Glimmend kouter door de klont
Van zijn erfelijken grond
In de luyt der hooge bosschen
Voort ziet trekken, of zijn graan,
't Vet der klei, met goud belaan,
Of zijn gladde mellekkoeien,
Even lustig, even blij
Onder 't grazen, van terzij
In een bochtig dal hoort loeien.

Toon mij dan, o arme stad,
Zulk een wellust, zulk een schat!

=====

DE TUIN.

In de voorziening der dagelijksche behoeften neemt „de tuin” een plaats van beteekenis in. Wat zou de Kok beginnen zoo de Tuinman niet den ganschen dag met loffelijken ijver en standvastige trouw steunde Wellicht is in dit opzicht het tuinbouwbedrijf ons nog moeilijker te ontberen dan de boerderij.

Het geheele jaar voorziet de tuin ons van de noodige groenten: versch in den zomer, „inmaak” in den winter, doch alles „van eigen grond”. Onzen tuinman kost dit vaak vrij wat hoofdbrekens, immers Valkenheide liggend aan de Noordzijde van Utrechts heuvelrij blijft in het voorjaar lang koud en komt dan de warmte, dan zijn onze hoge zandgronden zeer spoedig droog. En — een gezin van 150 kinderen met grage magen

*
*
*

Onze tuin is niet uitsluitend groentenkweekerij. Ook bloementeelt wordt beoefend. En beoefend met groote liefde.

De „bloemisterij” is voor onze jongens een mooi vak. Van den „veredelenden invloed der natuur” op onze jongens hebben wij nooit veel bespeurd maar . . . van het kweken der bloemen gaat toch wel gunstigen invloed uit en een tuiltje bloemen op de tafel in de zalen werkt opvoedend.

Heeft dit vak dus voor ons geheele opvoedingswerk beteekenis, dat het een vak is, hetwelk den beoefenaar brood biedt ook straks in de stad is een reden te meer om de volle aandacht op de belangen dezer vakafdeeling gericht te houden.

*
*
*

Ons plaatje geeft op den voorgrond de bloemisterij, waarin baas Mulder met eenige knapen werkzaam is. Wat meer naar achter staat „de kweekkas” onuitputtelijke bron van steeds weer nieuwe planten.

Op den achtergrond ziet ge de druivenkas en in de nabijheid daarvan de tuinschuur.

Een kijkje in die schuur zou u de overtuiging geven, dat onze tuinman een man is van netheid en orde. Langs de wanden van het gebouwtje toch vindt gij netgeschilderde, genummerde rekken, en op elk dier rekken vindt gij te avond gehangen het gereedschap van elken tuinjongen: spade, hark en schoffel.

Die netheid en orde speurt gij trouwens door heel den tuin. Zie slechts de rijen dahlia's en strak-gelijnde bloembedden, den rustig onderrichtenden tuinbaas en ijverig werkende jongens

HET JONGENSHUIS.

Wij zijn met de beschrijving van ons werk min of meer begonnen aan het verkeerde einde. Immers we hebben de jongens bezocht in de verschillende werkplaatsen en hen daar aan den arbeid gezien, terwijl toch de eerste vraag bij de opname van een jongen is: is er *plaats* voor hem, d.w.z. kunnen wij hem behoorlijke huisvesting verschaffen? Zóó beschouwd hadden we dus moeten beginnen met de beschrijving van het jongenshuis.

Hét Jongenshuis.

Die benaming ontstaan in den wordingsmorgen onzer Stichting en van toen tot nu met taaie volharding voortlevend, is ook al niet goed, want de uitbreiding, welke het gesticht in den zomer van 1921 onderging, bracht ons bij vele andere gebouwen een tweede verplegingspaviljoen, zoodat wij als onderschrift van ons plaatje, meer juist konden schrijven: *een* Jongenshuis.

Evenwel — beide jongenshuizen lijken uiterlijk zóó geheel op elkaar, dat iemand, welke een der huizen heeft gezien wel mag zeggen, dat hij hét Jongenshuis heeft gezien.

De Jongenshuizen — zie slechts het eerste plaatje — staan op gelijken afstand van het Hoofdgebouw. Dat wat hier is afgebeeld is het gebouw voor de groote jongens, terwijl in het andere gebouw de kleinere knapen zijn gehuisvest. De jongens onderscheiden de twee gebouwen nu in „de groote kant” en „de kleine kant”.

De groote kant bestaat uit een vijftal „zalen” elk bestemd voor twintig jongens, terwijl de kleine kant een zestal zalen bevat elk bestemd voor twee en twintig verpleegden. Hieruit valt de gevolgtrekking te maken,

dat de groote kant dus het kleinst en de kleine kant het grootst is....

Onze verpleegden hebben beneden hun woonvertrek en daarboven hun slaapkamer. Naarmate het beneden knusser en gezelliger is, naar diezelfde mate is het boven rustiger en vrediger.

Vredig en gezellig doet, naar ik hoop het geheele gebouw, met zijn spiegelbeeld in den vijver, U wel aan. De vijver op den voorgrond, het plantsoen terzijde en de speelterreinen aan den achterkant vormen een passende omlijsting van het in zijn eenvoud en rust wel fraaie gebouw.

Velen van zijn bewoners zullen in later jaren, als ze vermoedelijk een minder goede en minder vriendelijke woning tot verblijf hebben, nog wel eens met stil verlangen terugdenken aan „het Jongenshuis” op de hei.

DE ZAAL.

Niet van „een” zaal, doch van „de” zaal spreekt een Valkenheide-jongen en ongewild zou hij bij U de meening doen postvatten, dat er dus maar één zaal is in ons gesticht. Niets van aan, hoor! Daar zijn er vele!

Dan zal er onder die „vele” zeker één zijn, grooter, mooier, meer aantrekkelijk of meer beteekenend dan de andere en daarom wordt gesproken van „dé” zaal?

Neen en ja.

Neen, want alle zalen, d.w.z. de groote vertrekken in de jongenshuizen zijn zoowel naar vorm als naar indeeling en gebruikswaarde gelijk.

En toch — ja! want als onze jongens spreken over de groepverblijven, waarin twintig knapen onder een ambtenaar samenwonen, dan wordt er onderscheid gemaakt en onder de zeven zalen, welke in gebruik zijn, is er voor elke jongen één, die hij noemt „de” zaal. En die ééne is: zijn eigen groepverblijf! Een tikje trotsch, een weinigje genegenheid, een goed deel gewoonte doen elken jongen spreken over „de” zaal.

* *

De zaal bestaat uit een ruim vertrek, waarin voor twintig jongens behoorlijk plaats is aan een drietal tafels, welke in hoefijzervorm geplaatst den ambtenaar goede gelegenheid bieden al zijn mannetjes te overzien en die mannetjes zelve in een niet stijve doch min of meer intieme groepeerings doet nederzitten. Bij „eten” of „zelfstudie” kunt Gij het twintigtal van elke zaal zóó gezeten vinden, ijverig bezig zijnde met „wat op tafel kwam”. Ieder op vaste „eigen” plaats.

Die plaats?

Met zorg gekozen door den ambtenaar, die z'n Pap-

penheimers kent en weet, dat hij Joost niet naast Piet kan plaatsnemen, omdat Joost een jongen vol verkeerdheid is en Piet een zwakkeling, die zich zóó verleiden laat. Maar Gerrit en Gijs kunnen ook niet naast elkaar, want Gerrit is een bruto en Gijs is een stakkerd. Nu zit Joost aan de linkerzijde van den ambtenaar opdat hij goed in de gaten gehouden kan worden en Gijs zit aan de rechterzijde om een tikje bescherming te genieten. Een ieder dus zijn „eigen” plaats, passend bij zijn eigen aard.

* * *

Zoo goed en kwaad het gaat wordt er naar gestreefd de zaal een gezellig aanzien te geven. Een groote verbetering in dit opzicht is verkregen door de muren in zachten tint te schilderen. Enkele schilderijen en een paar spreuken breken de wandvlakken en werken mede tot het scheppen van een huiskamergedachte. Ook het kleedje op de tafel, het plantje op een console en het vaasje bloemen op de kast helpen mede aan dit doel.

Zulke kleinigheden doen in het opvoedingswerk zoo héél veel. Een echt huiselijke stemming is voor den geestelijken groei onzer jongens onmisbaar. En die stemming treft men in onze groepverblijven, als onze jongens smakelijk hun pijpje rookend bij boek of spel aan de tafel zijn gezeten, gelukkig menigmaal aan.

De zaal is voor onze jongens nog steeds een geliefkoosde plek.

„ME KASSIE.”

Een jongen in het gesticht heeft niet vele „onroerende” goederen, welke hij zijn eigendom kan noemen. Toch — geheel bezitloos is hij niet, want hij bezit z’n „kassie.”

Zijn „kassie” is een ruimte van 50 c.M. lang, 40 c.M. hoog en 30 c.M. diep en het zoude bezwaarlijk tot het onroerend goed gerekend kunnen worden, ware het niet, dat de kastjes van twintig groepgenooten tot een groot geheel zijn verbonden en vast aan den wand zijn geplaatst, waardoor het „roeren” van dit goed vrijwel is uitgesloten.

„M’n kassie.”

Geen gekroond hoofd kan met meer trotsch spreken over „m’n land”, dan de Valkenheideknaap over zijn „kassie”; geen vorst met meer warmte gewagen van zijn volk, dan de heikneuter over zijn dienaar, want land en volk beide is dat knusse hokje voor zijn bezitter.

Met wat trotsch draait hij de schuifknip om en het deurtje open; met wat welgevallen blik hij op de daar verborgen schatten, met wat wellust „ruimt” hij z’n kassie „op”, waaronder hij verstaat dat de tabak, welke eerst op zijn brieven lag van plaats verandert en nu onder zijn brieven komt te liggen, terwijl zijn schriften uit den linkerhoek verhuizen naar den rechter dito en het restje suiker dat dáár lag, wordt weggenomen om den weg te gaan van alle suiker, dienende tot verzoeting van het bestaan van den jongen in ’t gesticht. Twee sigaren en een reep kwatta dwars over alles heen, stijf tegen den achterwand op wat veiligen afstand van de deuropening en toch — zóó voor ’t grijpen....

Vergeet vooral de schaatsen niet, die goed „ingevet” hun zomerslaap doen, tusschen een algebraboekje en een half onsje „Gele Ster.”

De binnenzijde van het kastdeurtje is bekleed met bont allerlei, bestaande uit een familieportret, twee prentbriefkaarten — één van z'n oudste broers meisje en één van z'n „nichie” — een foto uit „De Prins”: huldiging Piet Moeskop en een knipsel uit „De Courant”, waarop een zwevende bal en drie dansende shirts met een hoofd er boven en twee beenen er aan, voorstellende den ondergang der laatste Mehojikanen of den wedstrijd Holland—Italië....

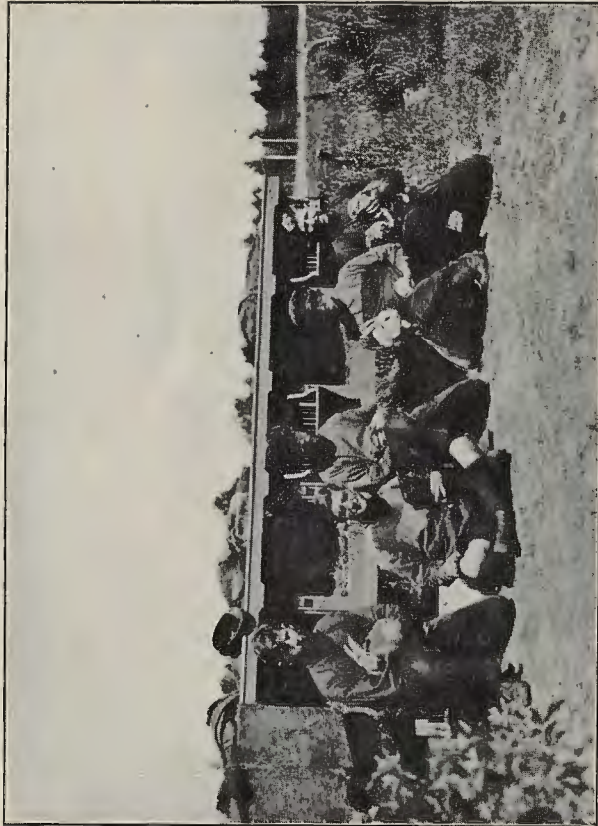
* *

„M'n kassie”? Is mijn koninkrijk!

En stillekens ontsluit de Directeur de deurtjes en speurt spaarzaamheid bij den één, zorglooze verkwisting bij den ander; zorgzame netheid bij Jan en slordige orde-loosheid bij Piet; voedsel voor den geest bij Jaap en koestering van het vleesch bij Kees....

Zachtkens sluit hij de deurtjes dicht. Maar het beeld van zijn jongens neemt hij mee.

=====

VRIJE TIJD.

Voor elken werker is een behoorlijk kwantum „vrije tijd”, d.i. zulk een tijd, waarin hij niet behoeft bezig te zijn met de gewone dagtaak, een levensbehoefte, bij welker gemis mogelijk het lichaam gevaren gaan bedreigen, zeker zijn geest verdoft en zijn gemoed verkilt.

Meermalen echter bleek reeds in de gewone samenleving de vraag: „Hoe gebruik ik behoorlijk mijn vrijen tijd?” zeer moeilijk te beantwoorden. Wat moet dan op inrichtingen als de onze het „vrije-tijd-vraagstuk” een onoplosbaar probleem zijn....

Toch — dit valt mee.

Zeker is, dat ook op Valkenheide de „vrije-tijd” meer aanleiding geeft tot wrijving tusschen den jongen en „het gezag” dan de werktijden.

Ook is zéker, dat er nog altijd jongens zijn welke tegenover elke vulling van den vrijen tijd vijandig staan, behalve die van het zuigen aan brandende bitterheid en het spuwen van bittere branderigheid.

Maar — zóó is de massa niet!

Verreweg de meeste onzer jongens kost het niet de minste moeite te voldoen aan de voor allen in vrijen tijd geldenden regel: bezig zijn!

Verscheidenheid in die bezigheid te vinden moge op het eerste gezicht wat moeilijk schijnen, bij nader inzien blijkt wel, dat zelfs in een gesticht nog heel wat ge-neugten gesmaakt kunnen worden.

We hebben onze spelen. In de zaal en op het veld. Wie de eerste niet mag, mint meestal de laatste.

* * *

Misschien mag ik van veldspelen eigenlijk niet spreken, doch zou ik van veldspel moeten gewagen, want buiten de zaal is er voor de jongens eigenlijk maar één spel: het voetbalspel. Wat we aan andere spelen beproefden in te brengen in het leven onzer jongens leed schipbreuk. Doch voetballen! Het zou mij niet verwonderen als wij bij telling wel elf elftallen bleken te bezitten.....

Hoe „buiten” ook nog de vrije tijd aangenaam kan worden gesleten zegt U ons plaatje, waar onze knapen, wel een beetje te netjes op een rijtje — zóó ordelievend zijn ze in wezen niet! — rustig zijn neergezeten vlak voor hun boerderij met hun gansche veestapel in de armen.

Of ze daarin leven?

Zie eens naar den lachenden Gijs, uiterst rechts. Wat een glorie om die twee springers, in elke hand één.

Zie dan óók nog naar Kees, naast hem. Wat zuur gezicht, omdat zijn veestapel nog slechts bestaat uit één konijn en een half konijn....

Zijn het niet haast net groote menschen in hun trots en in hun afgunst?

Naast veehouder zijn de meeste onzer jongens ook nog landbouwer. Ze hebben hun tuintje, dat zij naarstig bearbeiten totdat de vruchten van hun vlijt worden geoogst of — de moeilijkheden van het akkerleven hen gaan verdrieten.

* *

In de zaal.

Daar is allereerst „snijwerk”. Wat door onze jongens met snijmesje, rozenmesje of steekmesje wordt bewerkt is verbazend. Blank en bruin hout wordt omgeschapen tot allerlei nuttige mooiheid.

Naast nuttige bezigheid verpoozend spel: dammen, schaken....

Ook is de belangstelling voor een mooi boek bij onze knapen wel aanwezig en menig vrij uurtje wordt lezend gesleten.

En dan natuurlijk — de radio.

„Sportuitslagen, mijnheer”.

„De wedstrijd Holland—België, mijnheer”.

Maar goede muziek minnen onze jongens ook!

* *

Neen — de vrije tijd wordt door onze jongens wel gewaardeerd en goed gebruikt.

=====

„LANG LEVE VALKENHEIDE”.

Daar waren dagen van donkerheid op de hei.
Daar waren weken van miezerend mopperen.
Die ondankbaren toch.

Voorzichtig!
Wie duldde dwang zonder verzet?
Wie droeg een kruis zonder klacht?
Wie deed dat?
In de dagen der jeugd?

Doch diep in het hart dringt langzaam het denken: het was vrøeger niet goed, nũ is het beter; het wordt straks weer alles wèl. Door den diepen weg van het gesticht werd ik geleid tot beter Zijn.

En in honderden harten leeft dank voor wat het huis op de hei werkte en werd in eigen leven.

„Dààr heb ik mijn vak geleerd.”

„Daar ben ik een man geworden.”

„Daar leerde ik Jezus kennen...”

Wie zóó zeggen, zouden niet dankbaar zijn?

Hoog gaat de pet van het hoofd: „Hoerah, lang leve Valkenheide”.

En straks, bij rijper oordeel en zuiverder zien wordt nog even de pet gelicht: „Heere, zegen het oude huis op de hei, waar het zoo goed was te wezen”.

INHOUD.

	blz.
Ter Inleiding	3
Valkenheide	7
Hoofdgebouw	11
De Hal	15
De Directeurskamer	19
Administratiekamer	23
De Keuken	27
Bakkerij	31
De Kerkzaal	35
Het badhuis	39
Ziekenzaal	43
Personeelkamer	47
De linnenkamer	51
Werkplaatsen	55
Timmerlieden	59
Kleermakerij	63
Smeden-Bankwerkers	67
Schoenmaker	71
Schilders	75
Meubelmaken	79
Metselaars	83
Landleven	87
De Tuin	91
Het Jongenshuis	95
De Zaal	99
„Me kassie”	103
Vrije tijd	107
„Lang leve Valkenheide”	111